

גיור קטנים שחזקה שלא יקיימו מצוות בגדלותם

פתיחה

- א. מקור הדין ושיטת רוב האחרונים
  - ב. חידוש הבית יצחק: הגיור נחשב זכות
  - ג. שיטת בעל חבלים בנעימים
  - ד. שיטת בעל שו"ת מטה לוי
  - ה. חידושו של בעל אגרות משה
  - ו. שני חידושי של הרב רבינוביץ'
  - ז. משמעות הכלל 'זכין לאדם שלא בפניו' בגיור קטן
- סיום

פתיחה

נושא הגיור הוא מן המדוברים ביותר בסוגיית יחסי דת ומדינה בישראל. מאז קום המדינה, ואף לפני כן, שהו בארץ לא מעט גויים שאבותיהם או אבות אבותיהם היו יהודים מתבוללים, וחלק מהם חיפשו דרכים להתגייר שלא על פי כללי ההלכה. אך בעיקר עלה הנושא לדין ציבורי בעקבות העלייה המאסיבית מחבר העמים שהחלה לפני כמה עשרות שנים.

ענף אחד מתוך מכלול נושא הגיור בימינו הוא גיור הקטנים, שבתי הדין דנים בו כבר דורות. לאחרונה, בחודש מנחם אב תשע"ה, הוכרז על הקמתו של בית דין עצמאי לענייני גיור בראשות הרב נחום אליעזר רבינוביץ' שליט"א, שסבור שניתן לגייר ילדים גויים אף אם ברור שלא ישמרו תורה ומצוות בגדלותם. בסוגיה זו יעסוק המאמר הנוכחי, תוך התייחסות למושג 'זרע ישראל' ולמשמעותו ההלכתית. בדבריי אתמקד בהיבט ההלכתי, ואמנע מדיון - לחיוב או לשלילה - בהשלכותיו הציבוריות והחינוכיות של המהלך, ובהשפעותיו על החברה בישראל. דיון כזה ראוי לו שייעשה, אך תחילה יש לברר מה אומרים מקורות ההלכה, ולכך יוקדש מאמר זה.

א. מקור הדין ושיטת רוב האחרונים

נאמר בגמרא (כתובות יא, א):

אמר רב הונא: גר קטן מטבילין אותו על דעת בית דין. מאי קא משמע לן? זכות הוא לו, וזכין לאדם שלא בפניו? תנינא: זכין לאדם שלא בפניו ואין

חבין לאדם שלא בפניו. מהו דתימא עובד כוכבים בהפקירא ניחא ליה, דהא קיימא לן דעבד ודאי בהפקירא ניחא ליה, קא משמע לן דהני מיילי גדול דטעם טעם דאיסורא, אבל קטן זכות הוא לו.

היסוד ההלכתי לכלל שזכין לאדם שלא בפניו הוא, שכאשר ברור לנו שהאדם שעבורו זוכים יהיה מעוניין בזכייה זו ניתן לבצע את הקניין אף ללא ידיעתו. הגמרא קובעת כי כאשר מדובר על אדם מבוגר לא ניתן להניח בוודאות שהוא יהיה מעוניין בגירות משום שהוא "טעם טעם דאיסורא" ויתכן שהוא מעוניין להמשיך בדרך חיים זו, אך כשמדובר על קטן שעדיין לא טעם טעם זה ניתן להניח שהגיר הוא זכות עבורו.

מדברי הגמרא עולה שההבדל בין גדול לקטן הנוגע לנידון שלנו אינו שזה בר דעת וזה אינו בר דעת, אלא שזה התרגל לחיות ב"הפקירא" וזה לא. ולפי זה נראה בפשטות שכאשר ישנו גוי קטן שחזקה עליו שיגדל לחיות בהפקר ולא ישמור תורה ומצוות, אין אפשרות לגיירו מדין זכין לאדם שלא בפניו, שהרי אין זו זכות עבורו להיות יהודי ולעבור על דברי התורה, באופן שבמציאות מתוקנת הוא היה נענש על כך בעולם הזה, ובמציאות זמננו שאין יד ישראל תקיפה הוא ייענש על כך בעולם הבא.

ובאמת רוב האחרונים שנדרשו לשאלה זו, נקטו שאין אפשרות לגייר קטן כשצפוי שלא ישמור תורה ומצוות: ר' יצחק אלחנן ספקטור (הובא בשו"ת מטה לוי ח"ב יו"ד סי' נה), רי"י רבינוביץ מפוניבז' בשו"ת זכר יצחק (סי' ב ד"ה הנה נתברר), ר"א דויטש בשו"ת פרי השדה (ח"א סי' מג), רמ"ש גלזנר בשו"ת דור רביעי (ח"ב סי' צא ד"ה ולפי האמור), הרא"ה קוק (דעת כהן סי' קמז-קמח'), רד"מ באב"ד בשו"ת חבצלת השרון (ח"א יו"ד סי' עה), רבי יחיאל יעקב ווינברג בשו"ת שרידי אש (ח"א סי' מו; ח"ב סי' סא), רבי יויליש מסטאמר בשו"ת דברי יואל (ח"א יו"ד סי' פט), הרי"ד סולוביצ'יק (ע"פ דברי תלמידו רצ"ה שכטר בספר נפש הרב עמ' רמה), ר"א גולדמן בשו"ת דברי אהרן (חלק יו"ד סי' מא), פשטות דברי הרב פלדר בספר נחלת צבי (ח"א עמ' כא), נטיית רי"א ליבס בשו"ת בית אבי"י (ח"א יו"ד סי' צא אות לו, וסי'

1 הרב אברהם סתיו (גיר קטנים שהוריהם נשאים בגיותם, תחומין לד עמ' 229 הערה 11) כותב שהרב ישראל רוזן (גיר קטנים המאומצים במשפחה חילונית, תחומין כ עמ' 245-250) הבין בדעת הרא"ה "שיש כאן זכות והגירות יכולה לחול באופן עקרוני, אלא שאין כאן מעשה מסירה מצד ההורים". ולכאורה הדברים אינם כתובים במאמרו של הרב רוזן. ואדרבה, לשון הרא"ה עצמו אינה משתמעת לשתי פנים, והוא כותב שבמקרה כזה "לא הוי גירות כלל". כך מבואר גם בלשון הרא"ה שציטט הרב רוזן במאמרו (עמ' 248): "שכיון שחסרה קבלת המצוות, אין זו גירות כלל". ועוד יש לתמוה לכאורה על מה שמנה הרב סתיו במאמרו (עמ' 235) את הרא"ה ברשימת הפוסקים ש"נקטו שאפשר באופן עקרוני לגייר גר קטן אם לא ישמור תורה ומצוות", דמבואר בדברי הרא"ה להיפך מזה, שאפילו בדיעבד הגיר אינו תופס.

צב אות יח-יט), ר"ש משאש בשו"ת שמש ומגן (ח"ג יו"ד סי' סב), רי"י וייס בשו"ת מנחת יצחק (ח"ג סי' צט אות ג, וח"ו סי' קה אות א), הרי"ש אלישיב (קובץ תשובות ח"א סי' קג), ר"י ברייש בשו"ת חלקת יעקב (יו"ד סי' קמט אות ד), ר"מ קליין בשו"ת משנה הלכות (חלק טז סי' קכט), ר"מ שטרנבוך בספר תשובות והנהגות (ח"ב סימן תקיב בלשון "יש לצדד"), פשטות דברי הרב ישראלי בספר משפטי שאול (סי' לח), והרב מיכאל פרץ בספר אהלי שם (גיוור סי' כ-כא). נראה שיש לצרף לרשימה זו את הגרש"ז אוירבך בשו"ת מנחת שלמה (א, לה, ג), שנקט שגירות ללא קבלת מצוות, לו יצויר שהיא אכן חלה, היא חובה למתגייר, עד כדי כך שמי שגייר אותו עובר על "לפני עיוור לא תתן מכשול"².

ב. חידוש הבית יצחק: הגיוור נחשב זכות

לעומתם, בשו"ת בית יצחק לר"י שמלקיש (יו"ד ח"ב סי' ק אות יא; אה"ע ח"א סי' כט אות ח) נמצא חידוש מעניין, שעצם היות האדם יהודי מהווה זכות יותר גדולה מהחובה שיש בעבירות שיעבור. לפי זה ניתן לגייר קטן אף אם יש חזקה שלא ישמור תורה ומצוות. דבריו הובאו בהסכמה ע"י רח"ע גרודזנסקי בשו"ת אחיעזר (ח"ג סי' כח³) וע"י הרע"י בשו"ת יביע אומר (ח"ב אה"ע סי' ד). פוסקים נוספים כתבו שגירות כזו חלה בדיעבד⁴. ויותר מזה כתב הגר"ש קלוגר (טוב טעם ודעת יו"ד סי' רכט סוד"ה ועתה) שניתן לגייר לכתחילה תינוקת שאימה גויה אף על פי שאביה אינו שומר מצוות. וכן כתב הרב אשר ניסן לויטן (הפרדס שנה טז חוברת יא סי' פו).

מה יענה הבית יצחק לטענה שקטן זה "בהפקירא ניחא ליה"? הוא יצטרך להוסיף ולחדש שבקטן לא רק שמניחים שלא נוח לו בהפקר, אלא שבית הדין רשאי להתעלם מדעתו של הקטן, ולהחליט מה טוב עבורו ללא תלות בדעתו באותו רגע, שהרי קטן אינו בר דעת, וגם ללא תלות בדעה שתהיה לו בגדלותו, כשיתרגל כגדול לחיות ללא תורה ומצוות ולא יהיה מעוניין בגירות זו. הדברים מחודשים מאוד, ונראה שלא בכדי מיאנו כל האחרונים הנ"ל בסברה זו, ונקטו בפשטות שקטן שחזקה עליו שלא יקיים מצוות אינו בכלל דברי הגמרא.

2 עיין ב'המעין' גיל' 215 (תשרי תשע"ו; נו, א) עמ' 43 ואילך בדברי ר"י עמיטל שיש מקום לדון בדעתו של הגרש"ז, ובדברי נכדו ר"א גולדברג ב'המעין' גיל' 217 (ניסן תשע"ו; נו, ג) עמ' 89. ועכ"פ לא נחלקו שם אלא בשאלה האם גירות כזו חלה בגדול שהתגייר מדעתו, אך לכל הדעות סבר הגרש"ז שגירות כזו מהווה "מכשול", ופשוט שלא ייתכן "לזכות" לאדם מכשול מדין זכין לאדם שלא בפניו.

3 ומכל מקום הוא התנגד לגיורים כאלה לכתחילה.

4 פשטות דברי הרב צבי הירש קאלישר בשו"ת ר' עזריאל הילדסהיימר יו"ד סי' רכט-רל; הרב הניג בקובץ אור ישראל, שנה ח גיליון א (כט) עמ' כו*; ועוד פוסקים וכדלהלן.

הבית יצחק מנמק את דבריו וכותב שאם יתגייר, אף אם יחטא, "מכל מקום יש לו חלק לעולם הבא, מה שאין כן אם ישאר נכרי". ואולם הדברים אינם ברורים כל כך, לתרי גיסי: מחד גיסא, באותו מקום שנאמר שכל ישראל יש להם חלק לעולם הבא (משנה סנהדרין י, א) נאמר שהכופרים והאפיקורסים אינם בכלל זה, ויעויין עוד ברמב"ם (הל' תשובה ג, ו) שכתב שמחטיאי הרבים ועוברי עבירות בפרהסיא ועוד חוטאים חמורים אין להם חלק לעולם הבא. ומאידך גיסא, הקביעה שאין לגויים חלק לעולם הבא אינה מוסכמת, ונחלקו בזה ר' אליעזר ור' יהושע (תוספתא סנהדרין יג, ב; מדרש תהלים ט, טו), ולר' יהושע יש לגויים הכשרים חלק לעולם הבא, ולהלכה מקובלים אנו שבמחלוקות ר' אליעזר ור' יהושע הלכה כר' יהושע, ולדעת הרשב"א (שו"ת ח"א סי' רמב) יש תוקף לכללי ההכרעה במחלוקות תנאים גם כשמדובר על מחלוקות בהשקפה, ולא רק בהלכה.

ג. שיטת בעל חבלים בנעימים

דברים דומים במסקנתם אך שונים בנימוקם מצאנו בשו"ת חבלים בנעימים (ח"ד יו"ד סי' ל) לר' יהודה לייב גרויבארט, שהיה רב בטורונטו לפני השואה. אף הוא ישב על מדוכה זו, ונקט שהגיור מהווה זכות לקטן בין אם ישמור מצוות ובין אם לאו. ואלו דבריו:

ואין לומר דכל הטעם שמלים משום שזכות הוא לו, וכל זה שייך רק אם יהיה זהיר במצוות, אבל בנידון דידן שאביו נשוי נכרית אף אם יתגייר הבן ספק גדול אם ישמור הדת ואין זו זכות כלל וכמו שכתבו תוס' (יבמות מח, א סד"ה אלא) דאין טוב לחייבו במצוות אם אינו חפץ לקיימן, דיש לדחות, שאני התם שהוא גדול ומוחה בפיו ודאי לנו שלא יקיים המצוות, אבל הכא שקטן הוא יש לומר שיהנוג בדרכי יהדות, וגם אביו ישוב בתשובה, וספק הוא. ועוד יש לומר דאף אם לא יקיים המצוות הוי זכות, שנכנס בברית ישראל.

אך לפי האמור לעיל יש לדון על שתי טענותיו: הטענה הראשונה טעונה בדיקה מציאותית, ואין זה נכון לקבוע ככלל שאצל כל הקטנים מדובר בספק. להיפך, קיי"ל דסוקלין ושורפין על החזקות (קידושין פ, א), ולכאורה אין לנו רשות להגדיר מקרה כאילו הוא ספק שקול אם יש בו חזקה ברורה לאחד הצדדים. וגם לא ברור כל כך מדוע כשגדול מתגייר אין מתחשבים באפשרות שיחזור בתשובה, אך כשקטן מתגייר מתחשבים באפשרות שאביו יחזור בתשובה? וגם על הטענה השנייה יש לדון, לכאורה לפי דבריו היה אפשר לגייר גם גדול בעל כורחו מדין זכין לאדם שלא בפניו, וזה ודאי אינו, כמפורש בגמרא. וצ"ע.

ד. שיטת בעל שו"ת מטה לוי

רבי מרדכי הלוי מפפד"מ בשו"ת מטה לוי (י"ד סי' נד ד"ה אמנם כל) נקט שצורך בהגדרת הגירות כזכות לא נאמר אלא בקטן שמתגייר על דעת בית דין, אך בקטן שאביו מביאו להתגייר אין צורך בהגדרת הגירות כזכות, משום שיש להניח דניחא ליה לקטן במאי דעביד אביו. ודבריו מבוססים על האמור בגמרא (כתובות שם) שבמקרה של גר שנתגיירו בניו עמו אין צורך בדעת בית דין.

ואולם נראה שאין אפשרות להוכיח מדברי הגמרא הללו שגירות כזו נחשבת זכות אף כשחזקה על הקטן שלא יקיים מצוות, שהרי הגמרא התייחסה בסתמא לגר שנכנס תחת כנפי השכינה ומקבל עליו עול מצוות, ובוזה באמת ניחא לקטן במאי דעביד אביו. אך מקרה שבו הגירות לא נעשית אלא ממניעים חברתיים וכדומה, ואין כוונה לקיים תורה ומצוות, אינו כלול במה שאמרה הגמרא. ולכאורה פשוט שהכלל דאין חבין לאדם שלא בפניו חל גם על אביו של האדם. ואם כן לא מיבעיא שאין לבית דין לשתף פעולה עם גיור כזה לכתחילה, אלא שאף בדיעבד צריך עיון אם הגיור מועיל. וכבר עמד בכל זה בספר כגר כאזרח (מילואים סי' ג עמ' תק).

ה. חידושו של בעל אגרות משה

הגר"מ פיינשטיין עסק בסוגיה זו בשלושה מקומות בכתביו. בשני מקומות (אג"מ יו"ד ח"א סי' קנח; דברות משה שבת ח"ב סימן סד אות יא, עמ' תקכא) הסתפק בשאלה אם גיור כזה הוא זכות או חובה, וכתב שצריך עיון בעניין זה. במקום שלישי (אג"מ אה"ע ח"ד סי' כו אות ג) נשאל אם מותר ללמד תורה ויהדות בבית ספר שלומדים בו ילדים שאמותיהם עברו גיור רפורמי או קונסרבטיבי שבוודאי אינו כלום, והם גויים, או שאסור משום הכשלת גוי באיסור לימוד תורה לגויים. בסוף תשובתו המליץ לגייר את אותם ילדים, וכתב:

אף אם לא יתגדלו להיות שומרי תורה, מסתבר שהוא זכות, דרשעי ישראל שיש להם קדושת ישראל ומצוותן שעושין הוא מצוה והעבירות הוא להם כשגגה, הוא גם כן זכות מלהיות נכרים.

חשוב להדגיש שגם בתשובה זו האגרות משה לא נקט את הדברים בתורת ודאי, אלא רק כסברה נוספת לחזק את ההמלצה לגייר את אותם הילדים, ואין שום אפשרות ללמוד מכאן מה היה אומר על מציאות שבה ברור שהקטן לא ישמור תורה ומצוות. לאור דבריו בשני המקומות הנוספים נראה שלא הוה פסיקא ליה מילתא, והוא כתב זאת רק כצד נוסף לסמוך עליו. וכבר עמד בזה הרב בריזמן בשו"ת שלמי חובה (י"ד

סי' נט ד"ה ומה שהדגישו). ועוד, לכאורה דברי האגרות משה אינם מובנים: מדבריו עולה שאותם קטנים אינם יכולים להיות מזידים, שהרי אם ישמרו תורה - מוטב, ואם לאו - יהיו שוגגים. האם אין שום אפשרות שיהיו מזידים? כלום נקבע במקום כלשהו שגר שעובר עבירות לעולם לא יהיה מזיד? והרי מדובר על קטנים שמכירים את תורת ישראל מילדותם, ומתחנכים במוסד אורתודוקסי, ובפשטות אין לדונם כתינוקות שנשבו. שלישית, לא ברור מה המקור לקביעתו שהזכות בהשתייכות לעם ישראל גדולה מההפסד שבעשיית עבירות רבות מספור. אם קבלה היא נקבל, אבל אם הדברים נאמרים מסברה, נראה שקשה לסמוך עליה ללא ראייה ברורה. וכאמור לעיל, רוב האחרונים שנדרשו לעניין נקטו להיפך.

ו. שני חידושיו של הרב רבינוביץ'

לעומת הנ"ל, הרב נחום אליעזר רבינוביץ' נדרש לשאלת גיור קטנים שלא ישמרו תורה ומצוות (שו"ת שיח נחום סי' סח), ונקט בהחלטיות שניתן וצריך לגיירם:

מעתה נראה אנו, איזו חובה יכולה להיות כאן? ברור שעצם הגירות הוא זכות גדולה, שהרי הוא נכנס תחת כנפי השכינה... שמא תאמר, הלא כנגד מעשה אחד של מצוה, אם לא יחנכוהו לתורה ויראת שמים הלא מן הסתם יעבור כמה וכמה עבירות חמורות כקלות בחייבי כריתות ומיתות וכיוצא בזה. זה אינו, כי קלקלתו תקנתו, הלא כבר פירש רבינו הגדול (רמב"ם הל' ממרים ג, ג) במי שחי "לבין הגויים וגדלוהו הגויים על דתם, שהוא אנוס", והוא פטור מכל העונשין. היינו שהשוותה בגמרא (שבת סח, ב) תינוק שנשבה לבין הנוכרים וגר שנתגייר בין הנוכרים - שניהם אינם חייבים אלא חטאת אחת, כאשר יוודעו על כל סוג עבירה שעברו, אבל מעונשין ודאי פטורים הם. נמצא שהגירות היא זכות גדולה, ואין שום אפשרות של חובה כלל.

לשיטתו אפילו אם הקטן יכיר את התורה ואת המצוות (וכדבריו בהמשך תשובתו: "חייבת החברה שלנו לספק להם בתי ספר שבהם ילמדו להתקרב לתורה ומצוות, ואין צריך לומר שיש לנסות לשכנע את ההורים שגם הם יתקרבו ליהדות") יש לו מעין פטור אוטומטי מראש, שאף אם יעבור על כל התורה כולה יחשב כאנוס. אם הדברים נכונים, הרי שהם פוטרים אותנו מהצורך לשקול במאזניים את הזכויות והעבירות, שכן כל העבירות אינן נחשבות לכולם, ורק המצוות נחשבות, וזו בוודאי זכות. ואף שאחרונים רבים נקטו שבמקרה כזה הגיור הוא חובה, לרב רבינוביץ' ברור שהוא זכות גדולה.

ואולם מלבד מה שרוב בניין ומניין של האחרונים לא נקטו כך, נראה שגם בזה יש

להעיר כמה הערות: ראשית, לכאורה לא ברור מדוע מדמים את הקטן הזה, שאם יתגשם חזונו של הרב רבינוביץ' הוא יתחנך בבית ספר דתי וילמד לקיים תורה ומצוות, לתינוק שנשבה לבין הגויים⁵. שנית, לכאורה פשוט וברור שגם באונס ישנה עבירה כלפי שמיא, ומי שאחראי עליה הוא אותו אדם שיצר את האונס. וכי יעלה על הדעת שמותר לראובן לאיים על שמעון שאם לא יחלל שבת יהרגהו, בטענה שהמעשה שנעשה כתוצאה מן האיום הוא מעשה היתר, שהרי שמעון אנוס הוא? ודאי שראובן יתן את הדין על כך. ולפי זה נראה לכאורה שבנידון דידן מי שיצר את האונס הוא מי שמכיר כדבעי את תורת ישראל ובכל זאת נתן ידו ליצור מציאות שבה נעברות כל העבירות של אותו גר - קרי, תלמידי החכמים שביצעו את הג'ור, וכדברי הגרש"ז אורבך הנ"ל שהזהיר את הדיינים המגיירים מאיסור דאורייתא של לפני עיוור. וצ"ע.

חידוש נוסף חידש הרב רבינוביץ', והוא שגם הפוסקים מתנגדי ג'ור הקטנים כאשר חזקה על הקטנים שלא ישמרו מצוות, לא היו מתנגדים לכך לו הם היו חיים בזמננו:

ואמנם, הרואה יראה בכמה תשובות של גדולי הפוסקים בדורות האחרונים שפקפקו בזכות הג'ור, אבל מבין השיטין עולה ברור שעיקר החשש שלהם היה כדי להרתיע את בחורי ישראל שלא יקחו להם נשים מכל אשר בחרו מגויי הארץ, ורצו לגדור גדר כדי להרחיקם מקהל ישראל... אבל לא כן המצב היום בארץ. ההימנעות מלגייר קטנים, לא רק שלא תתרום להרתיע מפני נישואי תערובת, אדרבה - היא תביא להתפשטות המגיפה בצורה נוראה רח"ל. לפיכך, בנידון שלנו, ברור שאין להוסיף סייגים וגזירות אלא שיש להעמיד הדין על תלו, ולהכניס כל הנפשות הללו תחת כנפי השכינה בלי היסוס ובלי שהייה כלל וכלל.

יש לבחון בלשונות הפוסקים, האם הם התנגדו לג'ור קטנים משום שרצו לגדור גדר - או משום שסברו שג'ור כזה אינו זכות ולכן אינו תקף. בשרידי אש (ח"א סי' מו הנ"ל) כתב: "ובימינו, זה שנשא נכרית והיא לא נתגיירה כד"ת בוודאי אינו שומר דיני כשרות ושבת, והתינוק שמתגייר אוכל אחר כך נבילות וטרפות, ואם כן **אין הגרות זכות לו ואין בגרות כלום**". ובזכר יצחק כתב: "כיון דאנו יודעים דיעבור בודאי על כל איסורין שבתורה כשיתגדל בבית כזה, אם כן אין זה זכות לו כי אם חובה, ובכגון דא לא אמרו זכין לאדם". ובפרי השדה כתב: "ובאמת גרות כי האי **לא מקרי**

5 ואין לומר שעצם העובדה שיש חזקה שלא יקיים מצוות מחשיבה אותו כאנוס, שהרי מפורש בגמרא בכמה מקומות (שבת קמח, ב; ביצה ל, א; ב"ב ס, ב) שיייתכן מצב שבו חזקה על אדם שלא יקבל תוכחה, ועל מצב זה נאמר "מוטב יהיו שוגגין ואל יהיו מזידין", ומפורש יוצא מזה שלמרות החזקה, הידיעה מה חובתו מחשיבתו מזיד.

גרות כלל“. ובדור רביעי כתב: “אין לך חוב גדול מזה לגיירו, ולא מהני הגירות כלל”. והראי”ה קוק כתב: “בנידון דין שבודאי בגדלותו גם כן לא ישים לב לקיום המצוות כיון שעיקר גידולו וחינוכו הוא בענין פריקת עול של קיום המצוות, הרי יחסר כח הקבלה של המצוות לגמרי, ואין כאן גירות”⁶. ועוד כתב: “וכשיתגדל עוד לא יקבל עליו המצוות לפי האומד, אם כן לא הוי גירות כלל”. ובחבצלת השרון כתב: “דאם יוגדל ולא יקבל עליו המצוות נעשה נכרי למפרע, והעולם לא ידעו מזה”. ובדברי יואל כתב: “באופן כזה אסור לקבל הילד לגירות ואינו מועיל”. ובדברי אהרן כתב: “גם יהיה זאת לפוקה ולמכשול לבני ישראל, כי כשיגדל ידמה בעצמו שהוא ישראל לישא בת ישראל, ובאמת קידושי לא הוי קידושין”. ובמנחת יצחק כתב: “וכל זה שייך אם נתגדל בדרך התורה, אבל אם המגדלים אינם נוהגין כשורה, לא רק שאין כאן חזקה ורובא שנוהגין כדת אלא שיש רובא וחזקה להיפוך, וממילא לא מהני אף אם נתרצה אחר כך, והגרות בטל ומבוטל מתחילתו מטעמים דלעיל. וזה פשוט”. ובחלקת יעקב כתב: “ובאנשים כאלו מחללי שבתות ופורקי מצוה ודר עם נכרית בטח יתחנך בחינוך כזה, ובגירות זו מגלגל עליו חוב לדורות עולם להיות נענש על כל מעשיו, ודאי דאין כח להאב להביאו לבית דין לגיירו”. ובמשנה הלכות כתב “העושה גירות כזו שאין מקבלין עליהן קבלה על הכל, אם כן אין כאן קבלה, וליכא גירות”.

ז. משמעות הכלל 'זכין לאדם שלא בפניו' בגיור קטן

הרב רבינוביץ' בתשובתו ציין לדברי התוס' (סנהדרין סח, ב ד"ה קטן), שמהם משמע שבגיור קטן לא מתקיים דין 'זכין לאדם שלא בפניו' הרגיל, ומזה למד ש"ברור שאין חלות הגירות תלויה כלל באפשרות לזכות עבור הקטן". בנקודה זו הוא חולק על כל האחרונים הנ"ל, מכל הסיעות, שדנו אם הגירות נחשבת לזכות או לחובה. אין כאן המקום להאריך בביאור הסוגיה ובביאור דברי התוס', ורק יש לציין שלא ברור מדוע העובדה שהמילה והטבילה נעשות בגופו של הקטן פוטרות מהצורך שהמעשה ייעשה מדעתו, או שלפחות שהמעשה ייחשב לזכות לו. הגע עצמך, אם העובדה שהפעולה נעשית בגוף האדם פוטרת מהצורך בדעתו של האדם, אזי גיור של גדול הנעשה בעל כורחו יועיל, ובדיעבד אם מלו והטבילו אותו הוא ייחשב יהודי אפילו הוא עומד וצווח שאינו רוצה כלל להתגייר? זה ודאי אינו.

6 ומדבריו תשובה מוצאת לטוענים שאם הקטן לומד בבית ספר דתי, די בזה כדי לאפשר את גיורו, שהרי הראי"ה קובע שהולכים אחר "עיקר גידולו וחינוכו", ופעמים רבות מאוד עיקר גידולו וחינוכו של ילד בישראל של ימינו הוא מה שמקבל בבית הוריו ובסביבתו, וחינוך זה גובר על מה שמקבל בבית הספר. וראה גם בדברי השמש ומגן (ג, יו"ד סב): "אם כל מה שהוא לומד אצל המורה [בבית הספר], רואה ההיפך ממש בבית ההורים, אזי אי אפשר לו בשום אופן לקיים דברי המורה. ולכן כל זמן שהאם לא נתגיירה כראוי, אי אפשר לגייר הילדים, והרי זה כטובל ושרץ בידו".

על כורחנו מוכרחים לומר שגם לפי התוס' בסנהדרין יש צורך בהגדרת הגירות זכות כדי שהיא תחול, ולא באו התוס' להכשיר בדיעבד גירות שמהווה חובה עבור הקטן ולא נעשתה מדעתו. כוונתם שמכיון שהמעשה נעשה בגוף הקטן הזכייה של בית הדין אינה חשובה שליחות אלא כעין 'יד', ולכן היא מועילה לקטן אף על פי שאין שליחות לקטן, מדין זכין לאדם שלא בפניו⁷.

סיום

כללו של דבר, צריך עיון אם ניתן להסתמך על דין גיור קטן המוזכר בגמרא ולהחיל אותו במקרים שבהם יש חזקה על הקטן שלא ישמור תורה ומצוות; ולדעת אחרונים רבים וחשובים, גיור כזה אינו חל אף בדיעבד. ובאמת הראי"ה קוק (אורח משפט, השמטות ומילואים, כב) כתב:

פשוט הוא שהבן הנולד לישראל מן הנכרית, אף על פי שנימול לשמונה הרי הוא נחשב כנכרי לכל דבריו; ואסור להשיאו בת ישראל, אלא אם כן יתגייר על פי בית דין כדין תורה בטבילה ובקבלת מצוות.

7 יש שטענו שאם הקטן יראה ביהדות זכות אפילו שלא ישמור מצוות, די בכך כדי להגדיר את הגיור כזכות. ואולם הגר"ש אלישיב כבר דחה טענה זו בשתי ידיים (קובץ תשובות ח"ב סי' נה ד"ה והנה). ובאמת נראה שקשה מאוד לומר שאי-ההכרה בתוקף התורה והמצוות יכולה להחשיב את הגיור כזכות.

In memory of Mr. Yitzchak Meir Mishkoff of blessed memory
father of alumni Mr. Eytan Mishkoff and Mr. Noam Mishkoff

תנצב"ה

